

HRVATSKA RIJEČ

Predplatna cena: na godinu K 12. — Za 6 godina K 6. — Za Sibenik na godinu donasnjem u kuću K 12. — Za Inozemstvo na godinu K 12...
Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova.

Izlazi sriedom i subotom

Uredništvo, uprava i Tiskara lista nalazi se u ulici Bazilike sv. Jakova. — Oglasi tiskaju se po 12 para peti redak ili po pogodbi. — Priobcena pisma i zahvale tiskaju se po 20 para po peti redu. — Nelrankirana pisma ne primaju se. — Rukopisi se ne vraćaju.

Sabor u Zadru.

Na 17. t. mj. u 10 i pol sati predsjednik dr. Ivčević otvara XIX. sjednicu ovog sabsorskog zasjedanja.

Za vladinim stolom sjede: Namjesnik Nardelli, podpredsjednik Tončić i savjetnik Goff.

Kao predvođe posliju zastupnici Radimiri i dr. Mitrović.

Od zastupnika prisutno je u saboru bez predsjednika 6 od hrvatske stranke, 3 od dubrovačke organizacije, 5 pravaša, 4 srba i 4 talijana, ukupno sa predsjednikom 23.

Biva pročitano nekoliko upita zastupnika Radimiri-a i dr. Mitrovića.

Najavljeno je nekoliko molbenica. Predsjednik javlja, da su zastupnici Radić i dr. Tommaso opravdati brzajavno odsutnost i da se nalaze već na putu za Zadar.

Zast. dr. Dulibić u upitu na sabsorskog predsjednika iztiče, da je u zadnjem zasjedanju sabor pulem predloga, upita i drugih očitovanja dao izražaja ne samo želji, nego odlučnom zaljublju, da se u narednom zasjedanju iznese na pretres i rješjenje zakonska osnova o izbornoj reformi. U tu svrhu, veli govornik, bio je izabran i posebni odbor, koji se je imao da bavi s tim pitanjem, čije pravredno rješjenje može jedino da zajamči uspješan rad na narodnom, gospodarstvenom, političkom i u obće na svakom polju narodnog života. Nego je zasjedanje bilo prekinuto, tako, da se od odbor nije ni mogao latiti tog prevažnog zadatka. Pošto su od tada protekla 3 mjeseca, bilo je očekivati stalno, da će zakonska osnova o izbornoj reformi biti iznešena sad pri nastavku prekinutog zasjedanja. Nu na veliko čudo i iznadjenje ne nadjosmo ni na dnevnom redu današnje sjednice takove osnove. Neće se, veli, upuštati sad u ocjenu takovog postupka svih onih faktora, koji su u prvom redu pozvani, da poštiju i izvrše zakonite i pravredne želje i zahitjeve narodnog predstavništva, već se danas ograničuje na to, da upita gosp. sabsorskog predsjednika, zašto nije iznešena u današnjoj sjednici zakonska osnova o izbornoj reformi i kad ju misli iznići?

Predsjednik dr. Ivčević odgovara, da se vladu nije još izjavila vrhu zakonske osnove izradjene od zemaljskog odbora; da je zast. Mitić dapače u prošlom zasjedanju upitao o tome c. k. vladu, koja na to da nije još odgovorila; da je sabor izabrio jedan odbor, koji će izraditi zakonsku osnovu o izbornoj reformi, pa se eto sad može da tim pitanjem bavi.

(Dakle stvar se ni malo ne tiče zem. odbora! Pa to je sasvim naravno! Op. ured.)

Dr. Dulibić u drugom upitu na predsjednika iztiče, da zapisnik zadnje 18. sjednice sabora nije bio zakonito ovjerovljen, pošto, izakao je predsjednik proglasio formalno, da je zasjedanje odgođeno, onda se je sjetio, da zapisnik nije bio ovjerovljen, te je pozvao skup zastupnika, koji su se još nalazili u sabornici, da glasuju za ovjerovljenje zapisnika, koji po tom nije u zakonitoj sjednici sabora ovjerovljen. Pita

predsjednika, da razjasni stvar i da li će iznići isti zapisnik na odobrenje.

Predsjednik odgovara, da je zapisnik zadnje sjednice bio ipak ovjerovljen, tako da su neki zaključci bili i sankcionirani.

Više ne vrijedi po tom ni ustav ni poslovnik. Vlada je bila dužna na to upozoriti više faktore, biva, da zaključci prihvaćeni u zadnjoj sabsorskoj sjednici nisu perfektni, u koliko odnosi zapisnik ima biti zakonito ovjerovljen, što nije uzisledilo.)

Predsjednik prelazi zatim na prvuu tačku dnevnoga reda: Prvo čitanje proračuna za 1910. Izvjestitelj dr. Katnić čita izvješće i predlaže, da proračun bude upućen financijskom odboru. Predsjednik ne otvara niti zatvara razpravu (toga u našem saboru i ne treba. Op. ured.) već pita i odgovara: „Ima li prigovora? Nema! Tko je za predlog izvjestitelja neka izvolj ustati. (Ne ustaje nitko). Većina, predlog je primljen!“

(I tako predsjednik postupa čak i onda, kad od svoje slavne većine ne ima u saboru nego šest (opetujemo šest zastupnika).

Prelazi se zatim na druguu tačku dnevnoga reda: zakonska osnova o oprostuu prizera na nove zgradje.

Ovaj predlog je upućen upravno-gospodarstvenom odboru.

Ovdje se pravaški zastupnici odaljećivaju iz sabornice, a dr. Drinković zahtjeva, da se konstatira, je li prisutan zakoniti broj zastupnika.

Predsjednik mora priznati, da tog broja ne ima i da sabor ne može poslovati.

Odgadja zato sjednicu za vrijeme od četvrt ure, valjda misleći da će tko nadaći.

Nu videći da se pravaši ne vraćaju, a da broj njegovih, predsjednikovih drugova, ostaje uvijek samo šest, nakon uzaludnog čekanja od četvrt ure, odgadja sjednicu za sutra u 10 sati prije podne.

Kad je predsjednik zatvorio sjednicu, dr. Tresić je uzviknuo: „ovo je da se prištedi trošak izbornicima!“

To je on htio predbaciti pravašima, koji su svi u Zadru, ali bilo bi bolje da je uzviknuo, kako je i u ovom postupak „većine“ sramotan. (Ovako naš izvjestitelj, a mi nadodajemo, da je utvara rečna pri radnji, samo kad su po sriedi položaji i časti, a inače da se ona i ne stidi, što je prepuštena milosti opozicije. Op. ured.)

„Consiglio ferroviario dalmato provinciale“.

Spiljet, 16 siecnja. Motto: Bulatice Borčičice Morpurgo

Pokrajinska skupština „Dalmatinaca bez razlike vjere, narodnosti (nacr. rezolucije Dr. J. Smodlake I.), stranke i mišljenja“ uspjela je... preko očekivanja. Pokrajinskoj tobož skupštini prisustvovali su iz čitave pokrajine, izim Spļečana, jedino Dr. A. Tresić-Pavičić i... dott. Luigi Ziliotto.

bili su ravnopravni, pa nije bilo priziva od jednoga na drugoga, to jest Hrvatska je u sudbenim poslovima sasvim samostalna. Posljednji članak te bule odredjuje, da plemstvo za slučaj, ako kralj nebi vršio ustanova „zlatne bule“, imalo je pravo podići se protiv njega rieču i oružjem.

„Zlatna bule“ bila je zakon samo za Ugarsku i Hrvatsku od Drave do Gvozda (Slavonija); u Hrvatskoj od Gvozda do Neretve nije nikad vriedila.

Uzporedimo li „zlatnu bulu“ sa ugovorom utanačenim između ugarskoga kralja Kolomana i predstavnicima (zastupnicima) dvanaestorice hrvatskih plemena, na Dravi g. 1102. vidjet ćemo, da se ove dvie pravne listine u malo čem razlikuju, te zato i ako nije „zlatna bule“ vriedila za velmože hrvatskih plemena okvraj Gvozda, oni su ipak uživali povlastice starog utanačenog ugovora po kojemu su se ravnali i vladali.

Dok je „zlatna knjiga“ suživala, okraj Gvozda, samovolju krajkiju do skrajnih granica, okvraj Gvozda osilila je hrvatsko plemstvo do

„Dott. Luigi Ziliotto načelnik „della ducale città di Zara“... Treba dobro poznavati Spljet i njegovu osobinu „spličanštiku“; treba poznavati sve klike i koterije, koje žive u „Zvonimirovu“ gradu i razvijaju se pod sjenom „kampanila“ Sv. Duje, kao gnjili crvi u smradnoj barušini; treba prodrieti u dubinu duše tih naših „patres patriae“ razne bagre, od cavalier-a d'industria do spasitelja... maloga puka, pak će se tekar onda moći pravo shvatiti komedijsku politiku spljetskih „političara“ visokog stila.

Jedan jedini čovjek u Spljetu kadar je, da sve to opiše, ali taj je neunosno mjesto kritičara zamienio sa boljim i ugodnijim mjestom, pak je slomljeno pero „Nevrastenicus-a“ dao „malome“ „Stražku iz Banata“, da ga ovaj umoci u otrov svoje služničke duše i njim — zao sluga lošeg gospodara! — brani onog, koji ga sad hrani, ali još uvijek... prezire.

Tko dakle pozna spljetske prilike nije se začudio dvojezičnim pozivima na skupštinu, a još se je manje mogao začuditi „akciji“ u obće. U Spljetu dolaze „meetingi“, „akcije“ itd. svako malo na dnevni red; svako malo tkogod baci „ideju složnog rada“, „medjustranačkih poduzeća“, „ekonomskog preporoda“, već prama tome kako jednoj ili drugoj kliki dobro dolazi. — Novoustrojena Trumbić-Smodlakina tvrdka za eksport „akcija“ na veliko morala je izći nečim, što će sondirati terrain složnog radu dojučerašnjih krvnih neprijatelja, što će pred svieatom opravdati složni izstup nove koalicije, koja će se naprije u komunalnoj politici — obćinskim izborima! — afirmirati, da se danas sutra afirmira i u obćoj pokrajinskoj politici.

Dr. Josipu Smodlaku dugo je čekati dok uznogne snagom vlastite stranke brati plodove uspjeha. Njemu se hoće brzih uspjeha, a „naprednjačka“ teorija o dugom, sustavnom, polaganom radu i osvajanju mogla ga je samo za čas zanieti. On uvijda ja je napredna stranka osudjena na vječitu ulogu opozicije, a to — prem odgovara njegovoj naravi — ne odgovara njegovim ambicioznim željama. Odatle nervozno nastojanje, da nadje saveznike, s kojima će skupa da preuzme i dieli vlast. Njegov je ideal nekakova koalicija stranaka u Dalmaciji, kao ona u Banovini, u kojoj bi njegova stranka vodila glavnu rieč.

Tim se eto tumači skrajno srbofilstvo, popuštanje talijanima na svim linijama, mir sa Trumbićem, prijateljstvo sa Čingrijinom grupom, nastojanje da nadje dodirnih tačaka sa pravašima; koalicija opozicionalnih stranaka proti Mihaljeviću-Ivčevići-Biankinijevoj vladajućoj klikci. Taj bi se zajednički izstup imao najprije pri obćinskim izborima u Spljetu pokazati.

Što se tiče pravaške stranke tu se naravski pravilo računa bez krčmara, ali ne tako u svim ostalim kombinacijama. Dr. Trumbić smatrao se sretnim što mu se pruža prigoda, da se može osvetiti omraženom takmacu Dr. Mihaljeviću, koji ga je na svim linijama iz sedla

bacio. Srušiti Mihaljevića sa načelničke stolice prva mu je želja, a od dubrovačkih disidentata i jednog diela „hrv. stranke“ stvoriti viernuu četuu, ideal, koji bi izpunjenjem prve želje mogao postati ostvarljiv.

Računaju na srbeske nezadovoljnike, kojih je liepi broj, a ova nova akcija imala je sondirati terrain kod talijanaša, koji bi im mogli kod budućih obćinskih izbora pomoći. Ovi su dobrim dielom sad radje uz Mihaljevića. Novo društvo S. e T. dalo bi im par viećničkih mjesta, a ova najavljena akcija imala im je omogućiti načelnuu dužnost, da podupru nove kompanjone. — Odatle u projektu rezolucije Dr. Smodlake ono „bez razlike narodnosti“, što se tekar kasnije izmienišlo sa „bez razlike jezika“, čim se je priznalo talijanašuu „narodnost“, što su, do sada i Smodlaka i Trumbić poricali.

Mihaljević, stara lija, znao je kud sve to cilja. Da ga ne izgraju — preko srca, vidi se po „N. jedinstvu“ — pridružio se akciji, da protivnici ne dignu buku, da je on proti interesima Spljeta.

Sukobile su se tako dvie klike, koje bi hojtjele, da ih sada u borbi čitava Dalmacija sledi.

Mihaljević se drži starih narodnjaka. Prvi su mu stupovi Orgić, Vidović... Morpurgo i... Stražičić. Trumbić i Smodlaka digošee halabuku proti „staroj klikci“. Obe pak klike, i stara i nova, otimlju se za talijanaše i svaka na niže licitira. Nikakovo čudo, ako dojućutih izbora vidimo Dr. Pezzola ili Dr. Salvia obćinskim prisjednikom grada Spljeta.

Zadnja skupština za osnutak „jelzejničkog društva“ dokazuje nam, da je u Spljetu sve moguće.

Ne, Spljetu se ne može poreći patriotizam! On se je kadar žrtvovati kao malo koji hrvatski grad. Sami su n. pr. djaci u malo godina sabrali za narodne stvari oko 25.000 K., ali Spljet je uvijek pod uplivom pojedinaca, pod uplivom klika, koje su ga ozloglasile i raztrovale. Jezgra je dobra, a bankromotom klika Spljet bi sinuo novim sjajem i digao bi se do onog mjesta, koji bi u našem političkom životu imao svojim položajem i prošlooću da zauzime!

Al nu, zadnja skupština!! — Stid ti je udarao u lice, kad si po čitavom gradu gledao dvojezične plakate, kad si uz najhrvatskija najutajenijem plakatu vidio potpisana najredjenističkija, koja bi hrvatstvo i hrvatsko ime u čašuu vode utopili...

Al kulminacija svega je sama skupština! — Otvara Mate Jankov. Što je rekao, pitali smo, al nam nitko nije znao kazati. Predsjednikom izabriu vječitog predsjednika i starinu viteza Milika. Bez vitezova u Spljetu nikud i nikamo! Ova je između ostalog osvrnuto i na temeljite prigovore „Hrv. Rieči“ i kušao ih pobiti.

Al sve je to sitnica! Najglavnije sad tekar dolazi... — Podpredsjednikom biraju zadržskog načelnika Dr. Ziliotta...

Povjestne crtica iz hrvatske prošlosti Sibenika.

20. Pad kneza Donalda Kačića.

God. 1222. crkveni dostojanstvenici i plemstvo prisiliše kralja Andriju I. (II.) da izdade „zlatnu bulu“ (bulla aurea), po kojoj kralj, odnosno palatin, dužan je bio svake godine na dan sv. Stejjana (20/8.) sazvati sabor u Stolni Beograd, na koji imali su pristupiti svi plemići, da ondje iznesu svoje tužbe. Kralj nije mogao nijednoga plemića zasazužiti ili mu imetak oteći, kojega nije sud prije proglasio krivim. Po istoj buli, kralj nije mogao od plemića svojevoljno uzimati nihi poreza, niti od njih tražiti za sebe i pratnju, konak i hrane, dašto, ako su od te daće oprošteni. Izvan granice plemstvo je ratovalo na kraljev trošak. Samo palatin i bari, dvorski sudac kraljev (iudex curiae regiae) i kraljčin smjeli su obnašati dvie časti, a tudjini nikakove, bez privoie plemstva. U sudu kralj i herceg hrvatski

te mjere, da su pojedini rodovi u svojim oblastima gospodovali kao neovisni gospodari. Kakvi su pako bili odnošaji, katve li zadružne prilike u ugarsko-hrvatskom kraljevstvu za vladanja Andrije I. (II.), to nam najbolje svjedoči Andrijinu pismo na papu Honorija III. u kojemu ovako mu se jadicuje: „Kad se u Ugarsku povratismo, naidjismo na tolika vjerolomstva i zločine sveteinika i svjetovnjaka, da to prelazi svako razumjevanje; prihode državne našli smo sasvim pokradene, tako da nikako ne možemo da platimo one dugove, što ih učinismo prigodom krstaške vojne, dapače ni petnaest godina neće biti dosta, da se zemlja naša vrati na staro stanje.“

„Zlatna bule“ bila je početak oligarhijskog vladanja u Hrvatskoj, koje je potrajalo sve do god. 1348., kad je Ludovik I. pokorio hrvatske velikaše.

Baš u to vrijeme pored knezova od plemena Kačića iztiču se Bribirski knezovi od plemena Šubića, a na čelu im Gregorije, koji je tada stajao uz bok kralja, dok Donaldo Kačić bio je

počeće gubitii milost, nešto on sam kriv, ali najviše s nenavidnosti i potajnih spletkaa njegovih takmaca i suparnika, koji su nastojali i radili da ga odstrane i da ga zamlene u premoći kod ugarskoga kralja i u ljubavi i odanosti kod hrvatskoga naroda.

Uz Donalda Kačića suprotstavija se liečnost drugoga hrvatskoga velmože mu t. j. više sponetugova Gregorija Šubića sa svojom braćom i strčevicima. Kad je onog god. 1221. knez Donaldo bio svrgnut od splječana sa kneževske stolice a na istuu postavljen knez Višan iz Zvonigrada, Gregorjev stric, tada planu ogorčeni Donaldo gledavše na knezove od Bribira, dije vojsku i stave se ljuto osvječivati, on provali u njihovu župu, s desne strane Krke, te ju nemilo opustoši.

God. 1222. Koloman mlađii sin kralja Andrije I. (II.) zamieni brata svoga Belu u hercegovinu hrvatskom. On je doduše nastojao uz bana Jula Šikišaa da izmiri zavjedene knezove, ali za pravu ne učini ništa, dapače knez Donaldo skupivši oko sebe množito nezadovoljnika svake

počeće gubitii milost, nešto on sam kriv, ali najviše s nenavidnosti i potajnih spletkaa njegovih takmaca i suparnika, koji su nastojali i radili da ga odstrane i da ga zamlene u premoći kod ugarskoga kralja i u ljubavi i odanosti kod hrvatskoga naroda.

Uz Donalda Kačića suprotstavija se liečnost drugoga hrvatskoga velmože mu t. j. više sponetugova Gregorija Šubića sa svojom braćom i strčevicima. Kad je onog god. 1221. knez Donaldo bio svrgnut od splječana sa kneževske stolice a na istuu postavljen knez Višan iz Zvonigrada, Gregorjev stric, tada planu ogorčeni Donaldo gledavše na knezove od Bribira, dije vojsku i stave se ljuto osvječivati, on provali u njihovu župu, s desne strane Krke, te ju nemilo opustoši.

God. 1222. Koloman mlađii sin kralja Andrije I. (II.) zamieni brata svoga Belu u hercegovinu hrvatskom. On je doduše nastojao uz bana Jula Šikišaa da izmiri zavjedene knezove, ali za pravu ne učini ništa, dapače knez Donaldo skupivši oko sebe množito nezadovoljnika svake

Svaki bi komentar bio suvišan... Zar dakle nema jednodušnosti ove hrvatske pokrajine, ako se ne pridruže predstavnici onih 20/10 neprijatelja naše domovine i našeg naroda? Zar nema jednodušnosti u gradu Spljtu, ako se akcija ne pridruži par talijanskih familija u Spljtu? Pak baš birati Dr. Zilotta, renegata, čovjeka, koji je zadnjih izbora za carevinsko vieće javno narodu pripovjeda, da oni nisu Hrvati, već pravi Dalmatinci! Baš Zilotta, koji je javno u saboru kazao, da će on glavom stupaći na čelo zadarske ulice u pogromima protiv Hrvata! Pak sad u ovaj čas, dok se u Zadru vodi pred sudom razprava radi razbojničkih napadaja talijanske inteligencije na jednog mladog i mirnog Hrvata?

Dr. Zilotta naravski govorio je talijanski, rezolucija je glasovana talijanski, uređivni jezik društva je i talijanski. Pitamo mi, bi li takova što Dr. Zilotta u Zadru dozvolio? Pitamo mi čemu Smodalak izstup protiv dvojezičnosti, čemu oporba proti zadnjoj jezičnoj naredbi, kad u pokrajini ima toliko talijanaša, da ih se ne može mimoći, da im se u svakoj oboj akciji mora dati položaj ravnopravn našemu?

Li ih ima toliko, da imaju prava da budu narodnostno ravnopravni nami li nema; li imaju prava kao narodnost ili su samo pojedinci talijanskog materinskog jezika, preko kojih možemo preći na dnevni red i radi kojih ne smijemo gaziti čast narodnu i ponos ove zemlje.

Dobro je kazao zastupnik Tresić — koji nehotič u malo da ne pokvari sve lijepe planove naše spljetske gospode! — da je narodno političko jedinstvo i narodna čast prešnja od svih željezničkih veza.

Trumbić-Smodalakina dalmatinsko-zemljačka akcija novo je izdanje politike mrvica; jednostavna konkurencija Mihaljeviću, u kojoj pravši neće da za drugog kestejenje iz vatre vade. — U odbor „Consiglio ferroviario dalmato provinciale“ odabrali su, neipativši ih, don Ivo Prodana i dr. Krstelje. Ne znamo hoće li se ta gospoda primiti tuj mjesta, ali mislimo, da u jednom takovom društvu nema pravaših mjesta.

Gospoda, koja trebaju talijanaše, nek se za njih otimlju. Mi u toj borbi Mihaljević-narodnjačke i Smodalaka-Trumbičeve klike ne mislimo igrati ulogu bedaka. Tim više ne, što u svi tri „kaporjuna“ vidimo uskoke stranke prava, koji su svu svoju inteligenciju, sposobnosti, sile i rad uložili, da stranaka prava unište.

Da, prošlo je doba: Bulatite, Borčićte, Morspurgitte — sad smo u stadiju Mihaljević Trumbićte Smodalakite Strazičićte

Junius.

* Naravna stvar. — Op. ured.

Zbor za osnutak „Dalmatinskog pokrajinskog željezničkog vieća“.

(Naše izvješće osobito.)

obavio se u splitskom kazalištu pr. nedjelje 16. tek.

Kazalište puno. Prisustvovalo je: 3 poslanika cesarevinskog vieća, 33 zastupnika pokrajn. sabora; dalo se zastupati: 2 trgovačke komore, 16 združga i korporacija, 28 občina. Da na zaključke pristaju, brzojavilo: 3 poslanika cesarevinskog vieća, 16 občina. Bilo i inih brzajava pristajanja. Svoje izvjestilje poslali: „Hrvatska Rieč“, „Naše jedinstvo“, „Sloboda“, „Narodni list“, „Obzor“, „Crvena Hrvatska“, „Dan“, „Pokret“, „Pučki list“, „Agramer Tagblatt“, „Dalmata“ i „Piccolo“.

Točno u 9 sati jutrom, Mate Jankov zboru progovori: Draga gospodo, mila braćo! Ovaj sastanak, koji ste danas doživili, to hoće reći da je odbor koji je pokrenuo ovaj zbor, očutio je potrebu da narod reče svoju

potle toliko doba i borbe narodnih zastupnika. Još 1854. bila osnovana pruga Livno—Sarajevo na Biograd. Danas nakon pol' vieka na istom smo stepenu. Nemamo željezničke sveze. Obrtnici i radnici u pitanju te željezničke sveze sjediniše se, a gospoda odazvaše se. I ovi stvorise zaključak, koji će vam se, mila braćo, svojedobno pročitati na odobrenje. Kao nadopunjak pomenutom zaključku, što se nije predvidilo, prosvjedovat ćemo i na državne namete na vino i žitja. Ovdje predstavljam vam kao zastupnika države, upravitelja kotarskog poglavarstva g. Čurlića. Predlažem da zbor izabere sebi za predsjednika starinu Vicka Miličića, za prvog podpredsjednika Dr. Luigja Zilotti, a za drugog Dr. Niku Marinkovića; za tajnika Dr. Josu Arambašina. (Prima se.)

Vicko Miličić započimlje: Sugradjani i zemljaci! Zahvaljujem na povjerenju. Preporučam uzdržati red i mir. Strančarstvu ovdje ne ima mjesta. Svi smo dalmatinci. Željezničko pitanje za našu pokrajinu je život ili smrt. Pri razpravljanju držimo se ozbiljno i ne zaboravi svaki od nas da smo u civilizovanom gradu. Ekonomične prilike svakome narodu diktiraju njegov obstanak. Nami Dalmatincima diktira željeznička sveza mora sa krajevima preko brdja. I mi druge ekonomske prilike niti imamo, niti možemo da imamo. Genijalni Leopold Iralj Belgije izrekao je: „Malu Belgiju učinit ću velikom, bogatom zemljom“. I tako je bilo. I ako nismo svoji kao Belgija, ali ipak imademo pravo da nam se osjigura ekzistencija. Pred 10 godina, kad se izvršilo trasiranje željeznice Bujogino—Aržano—Split, on je kao načelnik Splita vodio deputaciju u Beč, Ožbino na autonomiju Ugarske zapričtili im pristup kralju. Primo ih ministar-predsjednik i uputio na ministra Kalaja. Ovaj nam se izjadio: da je to i njegova ideja; ali dok obe vlade mađjarska i austrijska ne sporazume se i oba parlamenta ne odobre, da on u predmetu ne može ništa. Pokazao nam u predmetu sve planove, i iskreno priznao: da su mu svezane ruke. I 1900. u marču obe pole monarkije utanačile konvenciju: da se gradi ogranak Sarajevo—Umac paralelno prama onoj Bujogino—Aržano—Split. Ne samo, 1907. Austrija i Ugarska učinise ugovor, da će Dalmaciju sa željeznicom ujediniti sa zaledjem do Ogulina i dalje. I od svega ovoga nikakva početka. Tako stoji ovo nesretno naše željezničko pitanje. I u ovom očajnom stanju pozvao naročiti odbor: da ih današnja skupština pomogne, podpure. Za svezu željezničku Dalmacije sa Monarhijom i osnovne i zakoni su, ali — na papiru. A ja kažem, da u ustavnim državim ne smije obstojati zakon, koji država ne će ili ne može da u djelo stavi, da ga izvrši odmah. Sa strane austrijskih vlastodržaca uvijek se okrivljuje Ugarska: da se ova opire, da ne će, da ne dade. To ne stoji. Nek se Austrija ne vadi Ugarskom, jer to Austriji smeta, da na svom teritoriju ne gradi željeznice, kao ono ogranak Zadar—Knin, ili produženje kao za 20 kilometara od Knina do medje i ogranak od Dugopolja do Aržana? Tad bi se moglo i Ugarsku prisiliti na dalnju svezu, pošto Bosna za svoje željeznice i svoje kapitale ulaže. U svojim poduhvatima, Austrija uvijek dolazi sto godina kašnje. Sa svom aneksijom Bosne i Hercegovine ostaj ćemo odsječeni od Iztoka; trgovina i promet split će se u druge luke, već se i sama Crna gora natječe, da našoj pokrajini svojim željezničkim projektom utuče luke i izvorna tržišta.

Dr. Arambašina čita po odboru predloženu rezoluciju; čita ju u hrvatskom, pa u talijanskom jeziku.

Govara se razprava. Otvara se razprava. Otvorila se razprava. Dr. Luigj Zilotti talijanski: Raguardevoli signori! Cast prvog Podpredsjednika, koju

mi dala ova skupština smatram, da nije bila namijenjena mojoj osobi, već gradu Zadru, kome se ponosim biti načelnikom. I u ime grada Zadra zahvaljujem. Mi trebamo činjenica, djela, a ne riječi. Bez željezničkog spoja naša i našeg naroda je sudbina; ili propasti, umrijeti, ili seliti i razseliti se. Željeznički spoj sa zaledjem: Bosnom, Hercegovinom i djelomično Hrvatskom koliko potrebit za Dalmaciju, toliko više i za samu Austriju. Željezničko pitanje za Dalmaciju je životno pitanje. I pri ovako važnom pitanju svaka strančarska mržnja morala bi prestati: svi za jednoga, a jedan za svih dok se ovi naši postulati ne postignu, ne oživotvore.

Dr. Josip Smodiaka: Slavna skupštino! U ime svoje mlade naprednjačke stranke izjavljujem: da ova imalo volja radi za željeznički spoj Dalmacije sa Monarhijom, te da vjeruje i u uspjeh. Pri ovom podhvatru da će nam dati ruku i braća Bosne—Hercegovine, koje će naskoro dobiti nekakav Ustav i nekakov Sabor. Tako isto dobit ćemo podpore i u Hrvatskoj. Glavno je da svaki Dalmatinac zabije u glavu: moramo dobiti željeznički spoj. Onda je pitanje: za polovico riješeno. Narodna valja zapovjedala je i većim faktorima nego li što su Magjari i Austrija. Svaka državna vlast mora prigutiti šiju pred voljom naroda, jer je narod država (Politički povjerenik upozoriva Predsjednika, da upozori govornika na umjerenije izražaje). On će odmah umjerenije govoriti. Što znači volja i sloga budu nam primjerom i ako slobodna, ali ipak malena, Švajcarska. Ona sili strane države, kao Francuzku, Italiju, Njemačku da kroz njazine planine probijaju tunele i troše na milione za željeznice, za postignuće kraćeg i bržeg saobraćaja. Blagoslovat će nas mladji, ako pokazemo u sebi željeznu volju malene Švice. Željezničko pitanje jedino je aktualno pitanje sada za Dalmaciju.

Jakov Gabrić: Gradjani Internacionalno i interkontinentalno eto složeni nastupok. Mi socialdemokratki smatramo ovaj sastanak sa stanovišta materialnog i moralnog. Mi ne krivimo Magjare, nego magjarsku vladu; onu vladu koja je protiv obćeg prava glasa. Željezničko pitanje za nas radnike je pitanje kruha i života Pri slaboj komunikaciji prometa i trgovine sve poskupilo. Protiv te nesretno skupće socialdemokratki su se borili, bore se i bit će to se. Vlastodržim čitave Evrope to nije pravo i za to drže na okupu pet miliona vojske sa sedam milijarda godišnjeg troška; sama Austrija troši godišnje petstodecaset milijona kruna, a naša mladost u najboljoj snazi ne radi i propada (Politički povjerenik upozoriva Predsjednika nek sjeti govornika, da se drži predmeta). Svaka hoće da izrabiradnika. I isti agrarci. Socialdemokratki su za željeznički spoj Dalmacije sa svojim zaledjem i Evropom. To će oni podupirati.

Ante Ružič: Da Austrija nema Dalmacije, odnosno mora, ne bi bila vevlavl. Misli da smo joj na teret, nek nas pripusti našoj sudbini; sami ćemo graditi željeznicu (Poglavarstva Upravitelji upozoriva Predsjednika, da se govornik toliko ne zalije).

Dr. Antun Tresić-Pavičić: Velecijena gospodo skupštinar! Govorim u ime svoje i prisutnih zastupnika cesarevinskog vieća. Sa odsutnim niasam govorio, pa u ime njihovo ne mogu. Bez političkog spoja sa Hrvatskom, nema za nas ekonomskog napredka. Zna da je lakše postignuti željeznički nego politički spoj. Ne svaka tudnjaska uprava bila bi bedasta kad se ne bi držala one: za vladati nad potlačenim, moram ga gutiti i držati u sužanjstvu. Tako ti je i s nama. Roblje smo; a to smo pokazali i dokazali u pouzdančini ministru predsjedniku Becku.

Poprimljeni nacrt rezolucije sa zaključcima glasi:

Nacrt rezolucije

predložene na javnoj skupštini 16. siječnja 1910. u ob činskom kazalištu u Splitu.

Predpostavišvi, da Dalmacija od više decenija traži željezničku svezu preko Bosne i Hrvatske kao izlazak iz ubitačne prometne osamljenosti, u kojoj propada, te da su u tu svrhu bile do sad stvorene mnogobrojne pelićije, skupštinske rezolucije, saborski i parlamentski zaključci, te bila izaslana u Beč pred deset godina i naročita deputacija iz Splita, dok se napokon došlo do uzakonjenja željezničke sveze Split—Aržano—Bujogino te ugovornog utvrdjenja između dviju pola monarhije glade pruge Knin—Ogulina na Kranjsku granicu, dočim još prije bijaše zakonom određena gradnja pruge Zadar—Očestovo—Knin; predpostavišvi, da bi po navedenim odredbama pruga Zadar—Očestovo—Knin morala biti već davno svršena, ona na Aržano—Bujogino imala bi se bila započeti još predlani (netom je, naime, dovršena željeznica iz Sarajeva na tursku i srbsku granicu) a napokon pruga Knin—Ogulina na Kranjsku granicu trebala bi da bude posve dokončana u godini 1912., dočim nijednoj od tih pruga do danas nema još traga; predpostavišvi, da c. kr. vlada, koja bi imala paziti da se vrše zakoni, ne samo što nije dala izvesti pomenute uzakojene pruge, već je neki dan na usta svojega predstavnika obećala Dalmaciji miesto gradnje zakonom garantovanih željeznica, pomoću automobila i popustom na tarifama, — te u isti čas kada slušamo gdje car njemački preporuča zastupstvu svojega carstva produženje željeznice kroz tropske prašume Kameruna i kamene pustare njemačke južno-zapadne Afrike, toliko sretnije danas u tom pogledu od ove zemlje stare kulture i slavnihi uspomena; predpostavišvi, da nakon toga mora biti svakome jasno da je Dalmacija u najvećoj svojoj potrebi konačno zapuštena od bečke i zajedničke vlade monarhije do te mjere da se ne vrše ni zakoni i ugovori, koji su njoj u prilog bili stvoreni; Dalmacija, ako ne će da se prilagodi sudbini, koja joj je time očito namijenjena, treba da sakupi zadnje svoje snage, treba da probudi sve uspavane energije, kojima raspolaže, pa da sama započene žilavu, uztrajnu, nepopusivju akciju, kako će se izbašviti od prieteće joj ekonomske smrti. Zato Dalmatinska Pokrajinska skupština u Splitu dana 16. januara 1910. uz učestvovanje narodnih zastupnika, predstavnika občinskihi uprava, trgovačkih komora, raznihi privrednih organizacija i svih političkihi stranaka u zemlji usvaja ove zaključke:

1. Smatrajući željeznički spoj Dalmacije s Balkanom preko Bosne i sa središnjom Evropom preko Hrvatske životnim pitanjem, od kojega ovisi ekonomski obstanak i budućnost zemlje, proglašuje njegovo ostvarenje najvećim i najprečnom ekonomskom i prosvjetnom potrebom pokrajine, te zahtjeva, da se za oživotvorenje toga pitanja založi sva Dalmacija kao jedan čovjek.

2. Uvidjajuć da zapreka ostvarenju željezničkog priključenja Dalmacije evropskom kontinentu leži s jedne strane u načelnoj protivnosti mjerodajnihih krugova Ugarske, a s druge u pomanjkanju svake odlučnosti kod austrijske vlade, gdje god se radi o zaštiti dalmatinskihi interesa proti prešanjju Ugarske, skupština traži da se promieni iz temelja dosadašnji sistem dalmatinske politike, koji nije urodio nikakvim realnim uspjehom na ovom polju, te da od sad unapried predstavnosti Dalmacije odlučnim složim i dosljednim izstupanjem učini ovisnim svoj odošaj prama svakoj austrijskoj vladi od povoljnog riešenja dalmatinskog željezničkog pitanja.

3. Skupština u odobravanje svih političkihi, privrednihi i staležkihi organizacija u svoj

ruke stade harati po oblastima kraljevih privrženika. No napokon nadjača kraljevaska stranaka, na čelu joj knez Gregorije.

Usljed toga kralj Andrija I. (II.) proglašio Domalda nevjernikom, oduzme mu posjede zemalja što ih je imao u susjedstvu brbirskih knezova, i darova ih njima. Kraljevaska povelja od god. 1223. glasi ovako:

„Saznavši za nevjeru našega podanika Domalda iz Hrvatske, koju je počinio protiv kraljevskog kruni, to smo po savjetu svih naših službenika neku njegovu zemlju, koja započimlje kod rijeke Krke, te se spušta k moru do Zadra, podiliili vjernim našim knezovima Gregoriju i Stjepanu i braći njihovoj radi njihovih nepredkih i vjernih služba, koje su nam činili neprestano i neumorno; a najviše zato, što je spomenuti Domaldo zemlju rečenih vjernih naših Gregorija i Stjepana, dobaviv sile iz stranihi država (viribus exteriorum regnorum requisitis), s vjaskom opustošio. Za naknadu tolikih zaslugajamo njima i po njima njihovim baštinicima i

nasljednicima baštinika vječitim zakonom (rečenu zemlju) u posjedovanje.“

Uzprkos kraljske nemilosti nalazimo Domalda još kao kneza Kliska god. 1226., Spljetskoga god. 1229. Za šibenik gradjanji nisu mu za stalno zakrtili nasljedno pravo kojim su bili počastili i proglasili oca mu Saračena, a Domaldo nije se toga prava odrekao do svoje smrti i ako su Templarci tu bili uz kraljsku milost, uz protivnost gradjana, i uz suverenstvo istoga Domalda, koji je volio njih trpiti nego li Šubiće pripoznati za svoje nasljednike u šibenskoj knežiji. Na potvrdu tomu stoji povjestna činjenica, da za živućega Domalda Kačić, Gregorije Šubić, njegov suvremenik i takmac, nije obnašao u Šibeniku nikakvu gradsku oblast.

Ali i bez toga knez Gregorije i njegov rodbio se silno podigao zaposjednuvši kraljskom milošću ne samo veliki dio Domalovihi zevalja u blizini Šibenika, nego i prvinstvo između hrvatskihi knezova.

Domaldo Kačić, sin slavnioga šibenskoga

kneza Saračena, stupio na pozorište javnih uprava i djelovanja u vrijeme najvećega narodnoga, državnoga i društvenoga razsula, nastojao svim silami da izporavi poremećeni red i oživi gradjanstvo blažestanje. Lišenu Hrvatsku vladara vlastite krvi, izloženu i otvorenu svim navaalam poplepnihi dušmana, ušao da brani, odbijajući njihove napadaje na hrvatski značaj hrvatskihi gradova od Zrmanje do Neretve, s kojima je upravljao.

Stupio u ono doba kada sva, prije moguća i jaka Hrvatska, postala poprištem grdnih domaćih smutnjiha i nemira, društvenihi gradjanjskihi nereda, krvavihi usilničkihi borba, preotimajućih se strastvenihi stranaka i takmećih se vemožnihi porodica. U doba kada rodoljublje pretvorilo se u koristoljublje i sebičnost, a životne narodne snage trošile se u najžešće međusobnoj trnjevi, iz koganićili usilnici, koji su narodu koliko i vanjski dušmani našetovali.

Svi osudnihi glavnihi dogodjaji što su se Dalmacijom zbivali, ponajviše se okolo njega vrtili. Po tomu dugotrajni mu i burni život izpre-

pletan je izmjenjivanjem sreća s nesrećami. Ako se u prvim kadkad uznio, u potpunim nigda ne klono duhom. U izvedenju svojih osnova bio je čovjek svoga vremena, pun ponovicosti i okretnosti, postojeane ravnosti i žilavosti, koji je sa prostranošću srca, sjedinjavio najžarkije rodoljublje. Istina, ondožbnim grdnim manom narodnih prvaka i vemoža, koje su bile zahvatle sve slojeve društvenoga i gradjanjskoga života, nije ni Domaldo podpuno izbjegnuti mogao, pak zato vidimo ga očajno se boriti sa mogućom porodičom Šubića, koja se sročila sa vanjskim neprijateljima i domaćim izrodima, i sve svoje striele protivu njemu kao najznamenitijemu možu naperivala.

Ali Šubići rušeći Domalda Kačića, sina šibenskoga župana Saračena, našli su i domovinu hrvatsku:

(Nastavak sliedi.)

predstavljajući, obećava zastupnicima, koji se budu držali ovoga pravca odlučne i nepopustljive politike u željezničkom pitanju, neograničenu podršku i oslon naroda, dok se istodobno pozivlje narod da u protivnom slučaju povuče prama zastupnicima sve posljedice.

4. Skupština pozivlje sabor dalmatinski, sva občinska predstavništva i sve stranke organizacije u zemlji, da usvoje godine zaključke te da ih donesu do znanja dalmatinskoj delegaciji u Beču te c, k. vladi preko Dalmatinskoga Namjешtništva u Zadru.

5. Želeć s jedne strane olakotiti zadaću narodnom predstavništvu Dalmacije, a s druge da se i od strane naroda učini sve što je moguće za brze i uspješnije rješavanje ovoga pitanja, skupština zaključuje osnivanje jedne trajne ustanove pod imenom „Dalmatinsko Pokrajinsko Željezničko Vijeće“, kojemu će biti zadaca da skupštinski radom, tisikovnom propagandom u državi i u inozemstvu, tehničkim študijama i predražanjima, traženjem dotira i sporazuma sa nadležnim faktorima u državi i u susjednim zemljama, te interesovanjem kapitala promiče i olakočuje gradnju željezničkih sveza nuždskih Dalmaciji, i to nakon izradbe jednoga jedinstvenoga željezničkoga programa, u kojemu će se paziti na najveću korist zemlje, ne puštajući s vida interese njezina dijela.

To D. P. Z. V., kojemu uz narodne zastupnike imaju pripadati predstavnici svih političkih i ekonomskih organizacija i ustanova u zemlji, osnovat će se i uređiti prema naputku što će ga odobriti ova skupština.

Radi pokrića troškova toga Vijeća i njegova ureda pozivlje se Pokrajinski Sabor i zastupstva svih občina u zemlji da mu doznače 1/10. svojega predraduna kao stalnu godišnju pripomoć.

6. Radi ustrojenja D. P. Z. V. i izvedenja ostalih zaključaka imenuje se posebni odbor.

Naputak za osnivanje i uređenje „Dalmatinskog Pokrajinskog Željezničkoga Vijeća“ glasnava od dalmatinske pokrajinske skupštine u Splitu 16. januara 1910.

1. Vijeće se ima ustrojiti kao društvo na osnovu temeljnog državnog zakona o udruživanju.
2. Svrha i sredstva za pokrivanje troškova naznačeni su u točki 5. zaključaka skupštine.
3. Članovi vijeća će biti, u koliko na to pristanu dotične osobe, korporacije ili zavodi: a) jedan predstavnik zemaljskog odbora dalmatinskog; b) svi narodni poslanici Dalmacije u bečkom parlamentu i u pokrajinskom saboru; c) načelnici svih političkih občina dalmatinskih; d) predsjednici trgovačko-obrtničkih komora u zemlji; e) članovi državnoga Željezničkoga Vijeća iz Dalmacije; f) jedan predstavnik Pokrajinskog Poljodjeljskog Vijeća; g) jedan predstavnik Željezničnog Vjersijskog Zavoda kraljevine Dalmacije; h) po jedan predstavnik Zadrudnog Saveza Dalmatinskoga, Zadrudne Sveze (dalmatinskog odsjeka), Saveza Srbskih Zemljoprivredničkih Zadruga i Privrednog otdjeljenja Pučke Zore; i) po jedan predstavnik svake Banke i bankovnih filijalka u Dalmaciji; j) jedan predstavnik Društva Inžinira i Arhitekta u Dalmaciji; k) jedan predstavnik Saveza dužnika za promet stranca u Dalmaciji; l) jedan predstavnik posjedničkog staleža u Dalmaciji; m) jedan predstavnik radničkoga staleža u Dalmaciji; n) jedan predstavnik težačkoga staleža u Dalmaciji; o) po jedan predstavnik porodarskih dužnika „Dalmatia“ i Dubrovačkoga; p) po jedan predstavnik svih političkih stranaka u zemlji.

4. Vijeće može kooptacijom primiti u svoje kolo i druge osobe kao članove. 5. Urednici svih dalmatinskih novina imaju pravo prisustvovati skupštinama svega savjetujućim glasom.

6. Vijeće će osnovati u Splitu svoj ured, u koji će se pozvati tehnički, publicistički, a do potrebe i drugi stručnjaci.

U svim većim mjestima pokrajne moći će se osnovati pobornice ili agencije toga ureda.

7. U slučaju raspusta Vijeća društvena će imovina pripasti pokrajini.

U izvršni odbor izabrani su članovima gg. Amanović Dušan, načelnik Knin. Arambašić Dr. Josip, liečnik Split. Biankini pok. Juraj zastupnik, Zadar. Borčić Lovre, zastupnik Split. Čingirja Dr. Petar, zastupnik Dubrovnik. Duboković Niko, načelnik Jelsa. Gabrić Jakov, kroat. Split. Gijević Antun pres. trg. kom. Dubrovnik. Ilčić G. D. čl. držav. želj. Vijeća Split. Krstelj Dr. Ivan, odvjetnik Šibenik. Luxardo Michelangelo, pres. trg. kom. Zadar. Marinković Dr. Niko, liečnik Split. Mihajević Dr. Veko, zastupnik Split. Milić Vicko, zastupnik Split. Prodani pok. Ivan zastupnik Zadar. Salvi Dr. Ercoleano, zastupnik Split. Smodilaka Dr. Joso, odvjetnik Split. Tomaseo Dr. Jerko, zastupnik Zadar. Trumbić Dr. Ante, zastupnik

Split. Tresić-Pavišić Dr. Ante, zastupnik Zadar. Vidović Mate, pres. trg. kom. Split. Vrdoljak Josip, načelnik Sinj. Zilotti Dr. Luigi, zastupnik Zadar. Ukupno 23.

Politčke vesti.

Sjedinica eksekutivnog odbora koalicijske. Eksekutivni odbor koalicijske imao je sjednicu, na kojoj se razpravljalo o odnošajima delegacije u sjednici sabora, u kojoj će se predstaviti novo ministarstvo. Odbor je uočio prilike, pa je odlučio, da u Peštu imadu doći svi delegati u oči sastanka sabora, gdje će se konačno odlučiti o držanju prema novom kabinetu. Odbor je za sve eventualnosti spremio predloge. Ujedno je odbor pretresao prijavu, stigle o protuzakonitostima i škanđalima kod sastavljanja izbornih listina.

Gradski izbori na Rieti do malo će se obaviti. Hrvaći se neće moći upustiti u izbornu borbu, jer je zli duh riečkih talijanaša, dr. Zanella tako postupao sa listinama, da je svoj sili Hrvata onemogućeno glasovati. Sadašnji načelnik dr. Vio izjavio je, da se neće više primiti tog mjesta, a „R. Glasnik“ upozoruje tom zgodom, da dr. Zanella namjerava kandidirati nekog Ilicia Bačića, koji da je, u svakom pogledu, a osobito radi mržnje prema Hrvatima, mnogo gori od dr. Vioa.

Medjustranačka konferencija. — Opozicija protiv Hedervarya. Unatoč tomu, što se je grof Khuen Hedervary obratio na vodje parlamentarnih stranaka s molbom, da nebi zauzeli konačnoga stajališta, dok ne bude on sam glavom s njima stupio u dodir, nije se prekinula akcija, kojoj je svrha, da se u zastupničkoj kući organizuje jedinstvena opozicija. U separu svratišta „Panonia“ nadjose se na okupu po tri delegata pučke, nećivisne i Kossuthove stranke, da se posavjetuju, kakovo će stanovište zauzeti prema novomu kabinetu. O toku sjednice izdan je komunike, u kojem se veli: Delegati obadviju frakcija neodvisne stranke kao i pučke stranke vječeli su o novom parlamentarnom položaju što je nastao imenovanjem grofa Khuen Hrdervarya. Jednodužno je izbio shvaćanje, da treba zapodjeti najžešću borbu u parlamentu, kao i izvan parlamenta. Našle su se dotirne točke, što obezbeđuju ovaj cilj. Odatte se očit razabire, da nisu stvoreni nikakovi načelni zaključci. To je u ostalom već i time obrazloženo, što Kossuthova stranka nije odredila svojeg stanovišta, a u drugu ruku posve jeneromoguće, da bi se stvorili meritori zaključci u odsutnosti stranačkih vodja. Delegati su pripadali onim članovima svojih stranaka, koji se ne izliču odličnim položajem, pa se je jamačno naučice htjelo, da se u konferenciju izaslašu takovi zastupnici. Zastupnici će dašto izvestiti svoje stranke o predlozima pučke stranke, koja je navodno već iznela podpunu osnovu.

Kriza u Ugarskoj. Čitavo budimpeštansko novinstvo opozicije obara se najvećom težinom na Khuenov kabinet. Jednoglasno skoro zagovara, da se s mjesta odbije Hedervaryev kabinet, i da se odmah nadomjesti s drugim.

Dopisi.

Sinj, dne 16. siječnja.
(Nestatak izbornih imenika. — Novac pokradjen. — Netačna brojčana kuća.)

Kroz posljednje mjesce prošle godine nestalo je iz občinskoga ureda imenik birača za biranje zastupnika na carevinskom vijeću. Obćinski upravitelj Đurđ Džozavić za manjkavost istih, odmah je stvar priznao c. k. poglavarstvu i c. k. sudu, da bi se pronašli oni, koji takovu nepodobštinu počinise.

Bivaša občinska uprava na koncu načelnikovanja Petra Tripala, predala je novom načelniku pok. Krni Tripalu imovinu u dugu do K 6000, koju svotu dugovaše razni glavari od primljenih pristojbina za kosjenje muše. Ovu dugujuću imovinu primio je pri predaji ureda i c. k. občinski povjerenik p. Dure. Isti dotične glavare tužio je c. k. sudu za izplatu. Na razpravi držanoj u prošlom mjesecu, glavari izjavise, da su ovu dužnu svotu na svoje vrijeme isplatili občinskoj upravi, što im je po svojeglavosti i prisutni svjedok pod zakletvu bivši občinski tajnik Ivan Tičić. *Ali u blagajničkim dnevnicim se nigdje ne nalazi, da je izplaćeni iznos unesen.* Sivar će biti predana c. k. odvjetništvu, neka uđe u trag onim, koji dotični novac proneverise. U prošlog godini bile su po cijeloj občini prebrojene kuće i novim brojevima označene. Ali zbog slaba podučena, izvršioći naloga posao su netačno i neredno obavili, stoga naloženo je novoj občinskoj upravi, da isti posao mora izvorno obaviti i bez potrebno na novo utaman potrošiti do K 1500.

Stafilčić, 15. siječnja.
† Don Právdno Zaneta umro je 11. o. m. j. ovdje žaljen od svakoga, jer je bio iskren čovjek,

vjeran prijatelj i žarki rodoljub. Još dok je kao župnik bio u zadarskom kotaru izlicao se uvijek kao pravaš i radio za stranku, kojoj je pripao do svoje smrti i uvijek ostao vjeran ne samo rieču već i djelom, jer kada god se radilo o kakovoj žrtvi za korist stranke i mjesta, dno justo bio je veselo, kada bi mogao podprijeti sa svojim doprinosom. U njemu kaštelanska oporba gubi vjerna druga i odvazna pobornika, koji se riedko dade nadoknadići. Osobito je pokojnik bio pučki prijatelj, za koga se uvijek zauzimao, te se mnogo sirotinjsko oko orosilo na glas o njegovoj smrti. Bila mu lahka hrvatska zemlja, koju je žarko ljubio. Slava njegovoj uspomeni.

Kaštelanci.

Iz Pokrajine.

Molba umirovljenih učitelja. Gospodine urednici Pošto do malo dana ima se otvoriti dalmatinski sabor, obraćam se Vašem cijenjenom listu, da izvoli u ime humanitarnog načela izvršiti ovo malo redaka na korist umirovljenih pučkih učitelja, koji nazad dvie godine istom saboru prikazali molbu, e da se njihove jadne i kukavne mirovine za koju stotinu kruna na godinu povise, da se dotična molba ustupljena zemaljskom odboru na proučenje iznese i nadamo se, da će istu sa svojim izvješćem i predlogom saboru, koji se ima na 17. tek. godine otvoriti, izneli. Stalni smo, da će ju zdušno zastupnici, kojima su poznate nevolje umirovljenih učitelja podupirati i pristati, da im se barem za 2 ili 300 kruna na godinu povisi njihova mršava mirovina, ako ne iz drugih zaklada, iz onih 300.000 što ih država svake godine daje pokrajini za uzdržavanje pučko-gradjskih škola, kao i za poboljšanje plaća tim učiteljima. Uvjereni, da osobito naši pravaški zastupnici, medju kojima i jedan naš sudrug imade, koji su se toliko u prošlom zasjedanju mnogobrojnim upitima visokoj vladi, saboru obratili i živo zagovarali raznostručne ekonomičke potrebe našeg patničkoga naroda, da će oni se zauzeti, e da se biedi umirovljenih učitelja jednoč doskoči. Broj njihov nije velik od 50 do 60 većinom od kojih poodmaklim godinama od 60 do 70 dakle za još malo godina mogu uživati taj povlašić i koji svoje zdravlje porenitili kroz težku i pretežku službu, koju nitko ne može prusuditi, tko ju nije izkušao. Dakle kad država u zadnje doba svojih poslovačima, koji jur dosta dobrih mirovina uživali, opetovano im povisila iste, ne samo njima, dali istim poslužnicima, pravdedno je, da se i pokrajina makne i zaključki kroz saborsanje da od tih 300.000 K odkine 15 ili 20.000 K za povišenje mirovina starih i iznemoglih pučkih učitelja. Vrio će biti harni visokom saboru, koji je milostivo uslišao njihovu pravedu i skroz temeljtu molbu. I Vašem cijen. listu na iskazanoj ljubavi vrlo smo zahvalni.

Sa štovanjem

Stari učitelj.

Iz grada i okolice.

Sabor u Zadru. U jučerašnjoj sjednici sabora trsilo se je od dnevnog reda u sve 11 točaka, medju kojima je bio i predlog zast. Prodana, da se pri budućim uredovnim izdanjima zemaljskog reda izpravi §. 35, koji u hrv. prevodu daje predsjedniku diskrecionalnu vlast, da određuje u sastavku dnevnog reda po volji što se predmeta i što se reda tiče. Prodán je obrazložio shodnost svog predloga, no zast. Biankini je cienio nuždnam, da opet paradira svojom parlamentarnom praksom, te se je na zast. Prodana oborio čudnom žestinom, hijući njemu i ostalim pravašima dokazati ignoranciju i podatí im lekcije o ustavu. Tom prigodom poslužilo se je tako očevidnim izvrćanjem, da su se i triemovi čudili, a dr. Dulibić i Prodán mu dolično odgovorise. Istodobno je došlo do oštre izmjene rieči i galame izmedju njega i pravaša, a tada ga je dr. Drinković umirio, dobacivši mu glasno, da izvrće i da je mistifikator. Konačno je predlog bio primljen sa 19 glasova proti 11, a za predlog su glasovali i članovi zem. odbora dr. Tomaseo i Radić. Ovo je najbolja zadovoljština pravašima. Značajno, da se ovom prigodom i dr. Zilotti sa nekoliko rieči uputio zast. Biankinia u absolutnu neizpravnost njegovih tvrdnja. Prama tomu stari parlamentarc doživio grđu blamažu. — Sutra opet sjednica.

Godišnja skupština „Radničke Zadrage“. U nedjelju na 16. o. m. j. bila je glavna godišnja skupština „Radničke Zadrage“ u Šibeniku. — Uprava Zadrage izvijestila je članove o stanju društva i o njezinu radu u godini 1909. Izvještaj je skupštinu podpuno zadovoljio. Tek je godina i p' da je Zadruga osnovana, a njezina aktivna imovina iznosi već preko 7000 kruna. Ovo je u početku dosti, kad se pomisli, da je Zadruga kroz ovo vrijeme već od svog postanka imala da mnogo razdava u plamenu svrhu, kojoj ona služi. Za

same novčane podpore članovima u slučaju bolesti ili pomanjkanja radnje potrošila je godine 1909. preko 1200 kruna. Na osnovu ovogodišnjeg poslovanja pregledanog i odobrenog od društvenih revizora, skupština je staroj upravi udjelila absolutorij, zahvaljujući joj na radu i nastajanju oko dobrotih našeg radištva. U upravu za god. 1910., iza koga je dosadašnji predsjednik izjavio, da u novu upravu ne bi mogao ništa učiti radi opravdanih razloga, koje je naveo, izabrala je skupština ove članove: Ivana Bernogona, Jakova Cinotti, Krešimira Novaka, Vladimira Kulića, Ivana Mrndju, Tomu Colombo i Josip Kuzina. Izabrana uprava će u prvog odborskoj sjednici izabrati izmedju sebe predsjednika i ostale odborske časti. Novoj upravi želimo dobar uspjeh u njezinu plemenitom radu na korist šibenskog radištva.

Iztriskani načelnik Marin. Popodne pri odlasku parobrodica u Zlarin, ukrao se i načelnik zlarinski Šime Marin. Jedna od tolikih žrtva njegove poznate tiranije, njeđi B. iz Tiesnoga, koji je s njim imao jutros pravdu na sudu, u času teške boli s pretrpjenim prognostva, izidje mu u susret, te mu prišestari zdravu zausnicu, da se je lice Habdul-Hamida zlarinskoga crvenilo sve do polazka parobroda. Na obali se skupilo svieta i tu se čuli svakojaki komentari, a najviše izrazi podrugivanja izučiskanome Marinu, koji je napokon našao onoga — od sira. Šior Marine, dobar početak!

Samoubojstvo u Jadrovu. U nedjelju je najđen po oružnicima u jednom čemuru (bunji — poljskoj kućici) u Jadrovu ubijen neki Niemac, o kojemu se nezna ni tko je, ni odakle je. Nesumnjivo je, da je počinio samoubojstvo, jer se kod njega našlo pismo, u kojem to očituje, preporučujući, da se ne iztraži za njegovo porietlo. Iz čemura prenesen je u ovdješnje pokraj. bolnicu, gdje je sutradán popodne umro.

Trgovački tečaj je od nekojiko dana, poslie držanih sastanaka, upravo oživio, pa danas možemo da se polivalimo tim, što ga revno i tačno polazi preko 40 trgovačkih pomoćnika. Kako doznajemo, broj će taj bez sumnje ponarasti, jer interes za ovaj tečaj dnevno raste, pa se baš veselimo, što su i polzalnici i gospodari ipak na vrijeme shvtili važnost ove liepe i korisne ustanove.

Veliki sokolski ples, kako javismo, bit će u subotu na večer. Tom prigodom po običaju sokolska će četa prvo plesa obići grad predvodjena „Šibenskom Glazbom“, koja će udarati vesele koraciše. Sudeć po svemu ovogodišnjim ples sokola, i ako će bit u tješnijim prostorijama, ne će ni malo zaostati za plesovima prošlih godina ovog obljudbenog društva. Cielo društvo pomejšće, kao što i prizemlje zgrade, gdje je kavana, bit će večer izključivo na raspologjenje Sokolu. Pripreme su gotovo dokrajčene. I uspjeh lutrije bit će krasan. Napried, Sokole!

— Za rekonstrukciju gradskog vodovoda naša je občina ovih dana dohila od kotarskog poglavarstva građevnu dozvolu. Sad je još prebrditi njeke zapreke, koje su se tek u zadnje doba nenadano pojavile, i koje moraju da odpadnu u korist samo stvari, a onda će se utvrditi pitanje obećane subvencije sa strane faktora, osim občine, znanimanih, te pristupiti ostvarenju ovog velevažnog pitanja.

Za predaju duhana. Ured otkupe duhana u Spletju primio je nalog, da izdade shodne odredbe odnosno upitu naše občine, da se za gotjelje duhana u njezinom podružju ustanovi u Šibeniku predaja duhana. Nadat se je, da će od pravašima ovaj upit bit uvažen i time našim gotjeljima duhana učinjena pravica. „Ubožkom Domu“ udielio je čast g. G. S. Matavulj 4 K, mjesto čestitanja o Božiću i novoj godini. — Uprava mu najsmjernije zahvaljuje.

Brzojav? Čast mi je javiti slavnom občinstvu, istodobno plesaćima i plesaćicama da kemično čišćenje odjela, svilenih haljina, rukavica, boja, vunenih kerznetina, itd. za toilet plesa, obavija u Spletju samo prva i najveća Dalmatinska pama bojadsanoa i čistiona odjela M. Dumić, Spletj 255, koji jamči za točnu i žurnu izradu sa najumjerjenim cijenama. — Za Šibenik prima i odprema Giulio Raganzini, Duga ulica.

Izgrubila se novčarka sa sadržajem od 120 K, jednom kartom za tomblu budućeg Sokolskog plesa (br. 30) i jednim ključićem od sanduka. Čestiti nalaznik nek se obrati uz nagradu na „Hrvatsku tiskaru“.

Hrvatska tiskara (Dr. Krstelj i dr.)
Vlastnik, izdavaatelj i odgovorni urednik Josip Drezga.

Traži se kuharica

vrstna
našoj domaćoj kuhinji. — Za potanje obavjesti obratiti se što prije uredništvu našega lista.

Tiskanice

za občine i župne urede
prodaje uz vrlo jeftine cene

**Hrvatska tiskara
u Šibeniku.**

Za občine:

- Upisnik poljskih prekršaja.
- Predračun (Predrazbroj). Odlomak.
- Knjiga prihoda, Razhoda, Tužbe.
- Prijavnica za putnike.
- Iskaznica poljskih prekršaja.
- Mjesečni popis.
- Poživi.
- Prijavnica boravljenja.
- Dostavnice.
- Moiba.
- Prijavna knjiga neaktivne momčadi.
- Izbor glavara.
- Dopisi.
- Marvinske putnice (pašoš).
- Tražbine.
- Pritužbe.
- Obći dnevnik blagajnice.
- Platežni nalog.
- Predračun (Predrazbroj) zajednice.
- Svjedočba pripadnosti.
- Upisnik klanonice.
- Knjiga inostranaca.
- Odluka imenovanja zakletog poljara.

Za župni ured:

- Smrtovnica ili Svjedočba smrti.
- Krštenica ili Svjedočba rođenja, krštenja.
- Dozvola vjenčanja.
- Izvadak iz matice krštenih odnosno preminulih dječaka.
- Svjedočba vjenčanja.
- Upisnik priznanih.
- Birovina.
- Svjedočba obavijenih proglašenja.
- Obavijesti iz matice krštenih, rođenih, vjenčanih itd.
- Kazalo upisnika.
- Zapisnik župničkog ureda.
- Popis osoba sastavljajućih obitelji.
- Kazalo zapisnika.
- Potvrda o izplati bratovštine.
- Ukupni izvadak dohodaka i potrošaka.
- Dopis župničkog ureda, Ord. za oprost zapr. vjenčanja.
- Dopis župničkog ureda. Ord. za odpust od proglašenja.
- Dopis od župskog ureda župskom uredu.
- Upisnik smrti.
- Dnevnik blagajne.
- Upisnik vjenčanja.
- Upisnik rođenih.
- Cedulja za sv. krizmu.
- Izповједи.
- Prijava smrti.
- Svjedočba slobode.
- Nadžupništvo crkvinarstvu.
- Fides baptimis.
- Fides matrimonialis.
- Fides mortuaria.
- Zapisnik procjena.
- Izvadak izostale žup. redovine kroz godinu.

Osim toga imamo na skladištu tiskanice za „Javne dobrotvornosti“ i „Poljodjelske blagajne“.

Objava.

Čast mi je javiti p. n. občinstvu, najskoli trgovcima i obrtnicima, da sam namio doskora otvoriti ovdje prvu ovakove vrsti na našem jugu

Tvornica papirnatih vrećica

za trgovačku porabu.

Na to sam se odlučio i s razloga, što se je dosle iza ovakove stvari moralo naše občinstvo obraćati van pokrajine i podupirati svojim novcem tuđa poduzeća.

Moja tvornica papirnatih vrećica biti će uredjena sasvim po zahtjevima moderne tehnike i biti će snabdjevena sa onim raznoim materijalom, što zasjeca u ovaj obrt. Prama tomu očekujem, da ću u ovom podhvatu bit izdašno podpomozhen t. j. počašćen cijenjenim naručbama iz svih zemalja, gdje je našeg naroda.

Šibenik, 21. listopada 1909.

Ante Zorić

trgovac i posjednik.

Hrvatske narodne poslovice

uredio V. J. Skarpa, ciena knjizi broširano K 5.—, a uvezano K 6.—, nabavlja se kod „Hrvatske tiskare“ u Šibeniku i u svim knjižarama.

Sposobna osoba podučavala bi uz umjerene cene djake c. k. realke.

Adresa kod uredništva lista. 2-5

VLADIMIR KULIĆ

Jedina hrvatska
tvornica voštanih
svieća na paru.

Šibenik (Dalmacija).

Radničke knjižice

uz cieniu od 25 para nabavljaju se u „Hrvatskoj tiskari“ u Šibeniku.

Hrvatska tiskara u Šibeniku

preporučuje svoje bogato obnovljeno skladište tiskanica za občine i župne urede.

Naručbine se obavljaju brzo i tačno a cienie su vrlo umjerene.

Najmodernije posjetnice i vjenčane karte uz vrlo umjerene cienie izradjuje

Hrvatska tiskara u Šibeniku.

Hrvatska vjeresijska banka Podružnica Šibenik.

Dionička glavnic - -
- - - - K 1,000.000

Pričuvena zaklada i pritičci K 150.000.
CENTRALKA DUBROVNIK - -
Podružnica u SPLITU i ZADRU.

Bankovni odjel - - -
prima uložke na knjižice u konto-korentu u ček prometu; eskomptuje mjenice.
Obavlja inkaso, pohranjuje i upravlja vriednine. Devize se preuzimlju najkulantnije. Izplate na svim mjestima tu i inozemstva obavljaju se brzo i iz povoljne uvjete

Mjenjačnica - - -
kupuje i prodaje državne papire, razteretnice, založnice, srečke, valute, kupone. Prodaja srečaka na obročno odplaćivanje. Osjevanje protiv gubitku kod ždriebanja. Revizija srečaka i vriednostnih papira bezplatno. Unovčenje kupona bez odbitka.

Zalagaonica - - -
daje zajmove na ručne zaloge, zlatne i srebrne predmete, drago kamenje i t. d. uz najkulantnije uvjete.

Veliko skladište gotovih odjela za gospodu

Saisona 1909-1910

Pio Terzanović * Šibenik *

Javljam štovanomu gradjanstvu, da mi je ovih dana pri-spjela od jedne glasovite krojačnice velika količoca gotovih odjela i kaputa za gospodu. Ova se odjela osobito odlikuju radi izvanredno elegantna kroja i umjerenosti cienia, tako da sam u mogućnosti svakom zahtjevu udovoljiti.

Preporučujuć se bilježim se veleštovanjem

Pio Terzanović.

18. IX. — 18. III.

Prva parna tvornica za bojadisanje, pranje i kemičko čišćenje odjela na suho

M. DOMIĆA

Split, br. 355.

Primaju se odjela za kemičko čišćenje kao: obična, urena, za šetnju, kazalšte i pjesove. Osim toga zastore, prostrace, rukavice od koje itd., razumije se sve u cjelini čisti se an strojem „UNIVERSAL“.

Isto tako parno bojadisanje gore navedenih predmeta.

Preporuča se svakome ovo zgodno i korisno poduzeće.

Za Šibenik prima i predaje:

JULIO RAGANZINI

1. IX. Glavna ulica.

Nevaljan želudac ne može ništa podnieti

i stanovita posljedica toga jest: pomanjanje teka, bol želudca, nagon na bljuvanje, slaba probava, glavobolja itd. Sjegurnu pomoć proti tome daju:

Kaiserovi Pfeffermünz-Karameli.

Lječnički izpitano!

Oživljujuće sredstvo za probavu i jačanje želudca.

Omot 20 i 40 filira.

Na prodaju drži:

Carlo Ruggeri, Vinko Vučić
drogerija u Šibeniku.